

Sima Petrovici, *Studii de folclor literar românesc din Banatul sârbesc*, Prefață de Ionela Mengher, Zrenianin, Editura ICRV, Biblioteca Folclor Bănățean, Colecția Cercetări, 2014, 116 p.

**FOLCLORUL – „OGLINDA FIDELĂ
A SUFLETULUI UNUI POPOR”**

Viviana MILIVOIEVICI

Academia Română – Filiala Timișoara,
Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu”
viviana.poclid@yahoo.com

Folclorul a reprezentat mereu un centru de interes în cadrul unei comunități, oricât de mică ar fi aceasta. După cum afirmă Tache Papahagi, în lucrarea sa de referință, *Mic dicționar folcloric*, din 1947: „Folclorul este imaginea vie, oglinda fidelă a sufletului unui popor, oglinda în care se reflectă întreaga lume însuflețită sau neînsuflețită, reală sau închipuită, în mijlocul și sub influența căreia el trăiește.” Sau, cum notează I.A. Candrea, în lucrarea *Grai, datini, credințe*, din 1936: „Folclorul este o sumă a interpretărilor «pe care le dă poporul fenomenelor naturii și în genere tuturor celor văzute, auzite și simțite...»” (apud. Ionela Mengher, p. 5-6).

În permanență apar noi abordări, noi antologii, noi studii despre această ramură inepuizabilă a culturii și civilizației unui popor.

Așa a apărut și cartea lui Sima Petrovici, în anul 2014, sub egida Editurii Institutului de Cultură al Românilor din Voivodina, din Zrenianin. Volumul cuprinde studii, cercetări și analize din diverse localități din Banatul sârbesc și este structurat în cinci secțiuni (*Începuturi. Poezii populare românești de Elena Petrovici, Noi colecții de folclor literar: Foaie verde, spic de grâu și Foaie verde, lămâiță; Colinde românești, Legende, basme și povești populare românești, Folclor românesc din Banatul sârbesc, Culegători. Antologatori – excurs biografic*), urmând a se încheia cu un indice onomastic întocmit de Editura ICRV.

Încă din *Prefața* acestei cărți, întocmită de Ionela Mengher, aflăm despre Sima Petrovici că, pentru a-și realiza lucrarea, adoptă principiul cronologic, prezentând antologii de folclor din Banatul sârbesc, ținând cont de anul apariției acestora. „...antologiile au menirea de a «oglinzi» sufletul românesc al poetului popular din Banatul sârbesc”. (p. 7) Însuși autorul afirmă următoarele despre scopul studiului său: este o „lucrare cu caracter informativ despre toate lucrările care au avut ca temă folclorul românilor din Banatul sârbesc, publicate de-a lungul anilor.” (p. 10). Un rol definitoriu pentru inițierea sa în domeniul vast al folcloristicii, dar și în domeniul folclorului românilor din Banatul sârbesc „l-a avut Radu Flora, care a înființat Societatea de Limba Română din PA Voivodina, iar în cadrul ei a lansat și organizat proiectul de culegere a folclorului literar românesc din Banatul sârbesc.” (*Cuvântul autorului*, p. 9).

De la începutul studiului său, autorul realizează o prezentare a unor importante antologii de folclor românesc din Banatul sârbesc, printre care amintim: Elena Petrovici, *Poezii populare românești*, antologie, Editura Libertatea, 1953, 565 p., culegere și redactare E. Petrovici, cu un studiu *Introducere în literatura populară*, pp. 1-46; *Foaie verde, spic de grâu*, Colecția de folclor literar bănățean, I. *Poezie lirică*, Zrenianin, 1979, Editura S.L.R. din P.S.A. Voivodina, Cercul de

folclor, 702 p., cu *Prefață* de Radu Flora (pp. 7-19), redactor responsabil; *Foaie verde, lămâiță, II. Strigături, Cântece epice, Genuri minore, Alte genuri poetice*, Editura Societății de Limba Română, 1982, Zrenianin, 791 p., *Prefață* de Radu Flora, pp. VII-XXI; Costa Roșu, *Legende bănățene, basme și povestiri*, proză populară românească din Banatul iugoslav, culegere și *Prefață* de Costa Roșu, Editura Libertatea, Novi Sad, 99 p., 1994; Costa Roșu, *Colinde românești*, culegere, selecție și note explicative de Costa Roșu, *Prefața* P.S. dr. Laurențiu Streza, Editura Episcopiei Caransebeșului – Editura Fundației Novi Sad, 125 p., 1999.

Despre profesoara Elena Petrovici, autorul afirmă că aceasta, în vasta sa activitate „a urmărit cercetările și sintezele despre poeziile populare din România (Al. Russo, N. Bălcescu, Hasdeu, V. Alecsandri)” (p. 16), scriind numeroase studii de folclor, precum: *Femeia în poezia populară – Cântecul miresei, Spicuri din folclorul voivodinean, Culegeri din folclorul literar bănățean* (în manuscris). Unele dintre studii sunt publicate în ziarul „Libertatea” sau revista „Lumina”, ori „Analele S.L.R.”, însă autorul își exprimă nemulțumirea din cauza faptului „că-i păcat că nu și-a aflat până azi un mic loc în *Dicționarul folcloriștilor* lui Iordan Datcu și S. C. Stroescu.” (*Ibidem*) Despre antologia *Poezii populare românești* spune că „și-a îndeplinit misiunea: a stârnit un interes și mai mare pentru folclor la populația română din Banatul sârbesc...” (*Idem*). Mai departe, în studiul său, notează că această antologie este „nu numai un text informativ, ci și unul de inițiere, bine chibzuit și elaborat așa cum era posibil la momentul dat – după un război crâncen, când legăturile între țara noastră și România au fost complet întrerupte și nu aveam ajutorul necesar pentru o revigorare a culturii noastre.” (p. 17). În final, menționează: „Profesoara Elena Petrovici a strâns investigațiile sale folclorice – culegerile de pe teren din aproape toate satele din Banatul sârbesc într-o antologie proprie.” (p. 18).

A doua parte a studiului lui Sima Petrovici vizează noile colecții de folclor literar, despre care am amintit anterior, și anume: *Foaie verde, spic de grâu, Foaie verde, lămâiță, Legende bănățene și Colinde românești*. Aceste antologii au fost întocmite în urma minuțioaselor cercetări efectuate pe teren, a unor anchete pentru culegători. Ele evidențiază o zonă bănățeană caracteristică „de șes și de codru”, „dar și daco-românească”: „majoritatea textelor nu sunt autohtone, ci sunt de proveniență livrescă, mai puțin originale, aduse de altundeva (...), dar «zise» în grai bănățean.” (p. 24). Despre bogatul material cules din această zonă folclorică daco-românească autorul afirmă că are un caracter preponderent rural: „piesele aflate aici au o alură arhaică, un cadru tradițional” (*Ibidem*), constatând că în acest areal al satelor de codru „specific este și folclorul satelor crișănești, dar și cel al satelor bufeno-oltenești”, remarcându-se adesea caracterul liric al creațiilor populare în versuri, „o caracteristică daco-românească, spre deosebire de poezia epică sârbească...” (p. 25). Prin urmare, *Foaie verde, spic de grâu* „este primul volum de amploare din proiectul de opere capitale despre folclorul literar bănățean de la noi, de o valoare indubitabilă.” (p. 25-26). Cel de-al doilea volum, *Foaie verde, lămâiță*, are un vast cuprins și este bine întocmit din punct de vedere funcțional, aducând în discuție un material bogat și reprezentativ, „cuprinzând toate speciile, din care însă, lipsesc proverbele și cimiliturile românilor.” (p. 28).

În continuarea lucrării sale, Sima Petrovici amintește și de alte lucrări importante din domeniul folcloristicii: *Proverbe*, culese de Gheorghe Mugar și Vasile Voiculescu, *Cimiliturile românilor*, a lui Artur Gorovei, o operă fundamentală, din 1898, despre care notează că poporul „crează cimilitura în același spirit metaforic care a dat strălucire și forță de circulație doinelor sau strigăturilor.” (p. 30).

În opinia sa, cel mai migălos culegător, redactor și tehnoredactor al materialelor folclorice este Costa Roșu, despre care spune că este „bine instruit de animatorul și exegetul Radu Flora.” (p. 31). Despre antologia de texte *Legende bănățene*, afirmă că „este doar un segment din producțiile epice în proză de la noi, (...) sunt ilustrative dat fiind faptul că reprezintă aproape toată aria folclorică din Banatul sârbesc (...) Acest volum are menirea de a atesta și proza folclorică de pe aceste meleaguri.” (*Ibidem*). Dintre cei care s-au preocupat de studiul folclorului, mai ales de proza populară, Sima Petrovici îi amintește pe: Ileana Doina Bulic, Gheorghe Lița, Miodrag Miloș, iar dintre sârbi, pe: Vladan Nedić, Laposava K. Pavlović, Vukosava Karanović.

În viziunea lui Sima Petrovici, scopul volumului *Legende bănățene* este acela de a păstra poveștile care au circulat și încă mai circulă în acest areal, fiind puse la dispoziția cititorului „o selecție din cele peste 200 de producții epice (...) acestea fiind (...) cele mai bune creații, dar și cele care reprezintă majoritatea satelor din Banatul sârbesc.” (p. 34).

Despre penultimul volum de folclor al lui Costa Roșu, *Colinde românești*, autorul afirmă că acesta „i-a adus introducerea în *Dicționarul Etnologilor Români*, Ed. a III-a, realizată și mult adăugită, o operă capitală, semnată de Iordan Datcu.” (p. 37). „Costa Roșu a dat cuvânt în cartea sa dedicată «colindei» să vorbească despre el și obiceiurile înduhovnicite de sărbătorile de iarnă...” (p. 38).

Autorul, în urma studiului acestor lucrări de referință, ajunge la următoarele concluzii privitoare la caracteristicile folclorului literar bănățean – românesc, din Banatul sârbesc: „...majoritatea creațiilor populare în versuri și în proză de la noi nu sunt originale; nu au luat naștere pe meleagurile Banatului sârbesc, dar toate au fost culese și păstrate aici cu scopul de a menține dragostea de neam, de tradițiile strămoșești și de limba română; (...) toate aceste tradiții poetice străbune au stimulat (...) creații genuine, ori schimbări – adaptări noului mediu social-politic și administrativ.” (p. 41). Aceste producții folclorice, culese din Banatul sârbesc „n-au luat naștere pe aceste meleaguri, ci sunt aduse din Crișana, Ardeal, Banat și Oltenia, unele și din Moldova și Muntenia, mai productive și «împământenite» – adaptate mediului nostru bănățean, nu numai tematic, ci și expresiv – adică palatalizate și «doinite» în grai bănățean.” (p. 44).

Sima Petrovici face constatarea conform căreia „folclorul nostru bănățean cuprinde cuvinte arhaice, dar și nemțești, ungurești și slave – ele oglindind perioada în care au luat naștere aceste creații, ori perioada în care au fost adaptate unele poezii mai vechi aduse aici, ilustrând vremurile în care au trăit străbunii noștri...” (p. 48).

Următoarele două secțiuni ale lucrării lui Sima Petrovici aduc în discuție două dintre cele mai noi antologii, respectiv, *Legende, basme și povești populare*, Costa Roșu împreună cu Octav Păun și Silviu Angelescu, ediție îngrijită de Alexandra Mircov și Delia Drăgan, Prefață de Alexandra Mircov, Timișoara, Editura Eurostampa, 2009 și *Folclor românesc din Banatul sârbesc*, Colecție de folclor literar bănățean în versuri și în proză, Prefață de Nicu Ciobanu, Timișoara, Editura Eurostampa, 2010. Despre aceasta din urmă, autorul notează că este „un elogiu al spiritului nemărginit și sincer adus poetului popular, preponderent anonim a cărui voce lirică ne transmite vibrații pozitive peste veacuri.” (p. 67)

În fine, ultima parte a studiului lui Sima Petrovici, *Culegători. Antologatori – excurs biografic*, cuprinde informații referitoare la cei mai importanți cercetători în acest domeniu al folclorului literar: Radu Flora, Octav Păun, Costa Roșu, Elena Petrovici Radivoi, Silviu Angelescu.

Volumul lui Sima Petrovici reprezintă o lucrare de referință prin analiza tuturor antologiilor de folclor literar din Banatul sârbesc apărute de-a lungul timpului.

